

SPALOVÁNÍ A KOTLE

doc. Ing. Tomáš Dlouhý, CSc.

1

ENERGIE

Energie je extenzivní veličina

- definuje se jako schopnost hmoty konat práci
- vyskytuje se v nejrůznějších formách

Z hlediska jejího využití se často rozlišuje

- energie primární
- energie zušlechtěná – získá se vhodnými energetickými přeměnami

Pro praxi má největší význam energie ve formě

- užitečného tepla v různých formách
  - elektřiny
  - stlačeného vzduchu
  - chladu
- } získává se transformací v pracovních cyklech

2

Na počátku řetězce energetických přeměn realizovaných v pracovních cyklech stojí často **teplo získané spalováním** = uvolnění energie chemicky vázané v palivu vstupem mohou být:

- primární energetické zdroje (PEZ), zejména pak chemicky vázaná energie fosilních paliv jako je:
  - uhlí
  - uhlovodíková paliva, ropa a zemní plyn
- energie získaná z tzv. „druhotných energetických zdrojů“ (DEZ)
  - vysokopecní plyn
  - sulfidové výluhy
  - plyny z chemické výroby
  - konvertorový plyn (při výrobě oceli)
  - spalitelné odpady – průmyslové, komunální
- obnovitelné zdroje energie – z těchto je z hlediska spalování zajímavá pouze biomasa

3

Fosilní paliva a jejich vlastnosti

Fosilními palivy označujeme všechny látky, které nejspíše vznikly v době třetihor z biomasy či organismů a které při slučování s kyslíkem uvolňují tepelnou energii.

Mohou mít skupenství

- > pevné (uhlí),
- > kapalné (ropa)
- > plynné (zemní plyn)

Fosilní paliva jsou základem pro výrobu paliv umělých

4

Přírodní a umělá paliva

Stav přírodního paliva	Přírodní palivo	Umělá paliva
pevné	uhlí, rašelina	koks, brikety, uhelný prášek
kapalné	ropa	všechny destilační produkty z ropy a zkapalněného uhlí
plynné	zemní plyn, plyn z ropného nadloží, důlní plyn	plyny vzniklé odplyněním (koksárenský), zplyněním (svitplyn, generátorový plyn) a při destilaci plynu (kapalné plyny - propan, butan)

5

BIOMASA

Obnovitelné palivo

Rozeznáváme především

- zbytkovou (odpadní) biomasu
  - dřevní odpady z lesního hospodářství
  - odpady z celulózo-papírenského, dřevařského a nábytkářského průmyslu
  - rostlinné zbytky ze zemědělské prvovýroby a údržby krajiny
  - komunální bioodpad
  - odpady z potravinářského průmyslu
- cíleně pěstovanou biomasu
  - energetické byliny
  - rychlerostoucí dřeviny

Složení paliv

Každé palivo se skládá z

- hořlaviny
- přítěže = balastu

Hořlavina = část, jejímž okysličováním se uvolňuje teplo chemicky vázané v palivu. Skládá se z

- aktivních látek, jejichž spalováním vzniká teplo
  - uhlíku (C),
  - vodíku (H)
  - síry (S),
- z pasivních látek, které teplo nedodávají, ale jsou vázány chemicky na uhlovodíky
  - kyslíku (O)
  - dusíku (N)

7

Přítěž (balast)

- u paliv pevných a kapalných
  - popeloviny
  - voda
- u plyných paliv
  - obsah vodní páry
  - nehořlavých plynů.
- hlavními složkami popelovin jsou
  - jílové minerály (Al_2O_3 , $2SiO_2 \cdot 2H_2O$),
  - karbonáty ($CaCO_3$, $MgCO_3$, $FeCO_3$),
  - sulfidy (FeS_2),
  - sulfáty (např. $MgSO_4$, Na_2SO_4),
  - oxidy (SiO_2 , Fe_2O_3) a další.

8

Výhřevnost a spalné teplo

Výhřevnost paliva Q_i [$kJ \cdot kg^{-1}$, $kJ \cdot Nm^{-3}$, $kWh \cdot kg^{-1}$ nebo $kWh \cdot Nm^{-3}$] je množství tepla, které se uvolní dokonalým spálením 1 kg ($1 m^3$) paliva při ochlazení spalin na standardní výchozí teplotu $20^\circ C$, přičemž vzniklá vodní pára nezkondenzuje.

Spalné teplo Q_s [$kJ \cdot kg^{-1}$, atd.] je celkové latentní chemicky vázané teplo v palivu, tedy včetně kondenzačního tepla vodní páry ve spalinách z paliva.

Vztah mezi spalným teplem a výhřevností je

$$Q_i = Q_s - 2453 \cdot (W + 8,94 \cdot H)$$

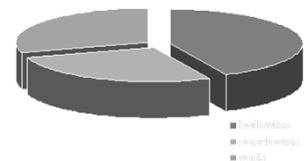
W je obsah vody v palivu [$kg \cdot kg^{-1}$]
H je obsah vodíku v palivu [$kg \cdot kg^{-1}$]

9

Pevná paliva

1 kg paliva se skládá z

- hořlaviny h
- popeloviny A
- vody W

platí

$$h + A + W = 1 \text{ (-) evtl. } h + A + W = 100 \text{ (\%)}$$

10

Spalování paliv

Spalování je fyzikálně – chemický pochod, při kterém probíhá

- řízená příprava hořlavé směsi paliva a okysličovadla
- jejich slučování (hořením) za intenzivního uvolňování tepla => prudké stoupení teploty
- vznik spalin jakožto produktu spalování

11

Hoření

je možné pouze mezi elementárními složkami v atomárním stavu

- hořlaviny (C, H, S)
- okysličovadla (nejčastěji O_2 ze vzduchu).

Pracovními látkami spalovacích procesů jsou

- palivo
- okysličovadlo
- spaliny - jsou produktem spalování a nositelem uvolněného chemicky vázaného tepla

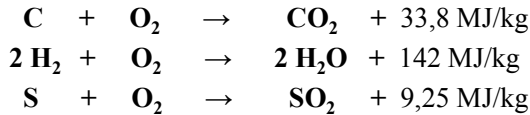
Spaliny

- plyné = směs převážně nehořlavých plynů (N_2 , CO_2 , SO_2+SO_3 , NO_x , O_2) a par (H_2O)
- pevné spaliny z popelovin (škvára, struska, jemný popílek)

12

Model dokonalého spalování

- předpokládá úplné vyhoření paliva
- lze jej popsat elementárními chemickými rovnicemi

- pro aplikaci modelu je nezbytná znalost prvkového složení hořlaviny paliva – zjišťuje se rozbořem
- pomocí modelu lze vypočítat
  - minimální objem kyslíku resp. vzduchu potřebného pro spálení paliva
  - objem a složení spalin vznikajících při spalování paliv

13

Přebytek spalovacího vzduchu

- spalovací proces je veden s množstvím vzduchu, které je větší než vypočtené minimálně potřebné
- množství spalovacího vzduchu se vyjadřuje relativně pomocí součinitele přebytku vzduchu

$$\alpha = \frac{\text{dodávané množství spalovacích o vzduchu}}{\text{minimální množství spalovacích o vzduchu}} > 1$$

- u reálných zařízení se určuje měřením podle koncentrace kyslíku ve spalinách
- přibližně platí vztah

$$\alpha = \frac{0,21}{0,21 - o_{\text{O}_2}}$$

o_{O_2} změřený poměrný obsah O_2 ve spalinách

14

Optimální přebytek spalovacího vzduchu

Závisí na

- druhu spalovaného paliva
- možnostech spalovacího zařízení

Spalování plynu

- atmosférické hořáky $\alpha \sim 1,5$ až 2
- přetlakový hořáky $\alpha \sim 1,05$ až $1,25$

Spalování uhlí

- na pevném roštu $\alpha \sim 2$ až ???
- na mechanickém roštu $\alpha \sim 1,5$ až $2,5$
- ve formě prášku $\alpha \sim 1,12$ až $1,25$

15

Nedokonalé spalování

- palivo v kotli nikdy nevyhoří dokonale
- nedokonalost spalování je příčinou ztrát
  - hořlavinou ve spalinách – tvořena
    - CO
    - zbytky uhlovodíků
  - hořlavinou v tuhých zbytcích
    - koksový zbytek
    - saze
- nedokonalost spalování lze omezit
  - zvýšením množství spalovacího vzduchu
  - konstrukcí spalovacího zařízení
  - vhodnou organizací a řízením spalovacího procesu

16

Spalovací zařízení a kotle

- spálením se chemicky vázané teplo v palivu převede do spalin pro další využití
  - přímé – vytápění, spalovací turbína
  - nepřímé – pro ohřev pracovní látky, přičemž získáváme
    - teplou nebo horkou vodu
    - sytou nebo přehřátou páru
    - teplý vzduch
    - jiné médium

17

Základní pojmy

- Kotel je zařízení sloužící
  - k výrobě páry (parní kotel),
  - ohřevu vody (teplovodní nebo horkovodní kotel)
  - k ohřevu jiného média (např. oleje).
- Teplo se získává
  - obvykle spalováním paliva
  - z odpadního tepla (kotle utilizační)
  - z elektřiny (elektrokotle).
- V kotli dochází k transformaci
  - chemické energie paliva
  - na tepelnou energii spalin
  - do pracovního média.
- Výsledkem je
  - pára (syta nebo přehřátá),
  - teplá voda (do 110°C) resp.
  - horká voda (nad 110°C)
  - jiné ohřáté médium

Rozdělení kotlů

Existuje celá škála různých způsobů dělení kotlů :

- podle použití se dělí na
  - elektrárenské,
  - teplárenské,
  - kotle pro výtopny,
  - pro spalovny,
  - utilizační (na odpadní teplo)
- podle pracovního média
  - teplovodní, horkovodní
  - parní
  - olejové aj.
- podle použitého paliva
  - kotle na tuhá paliva
    - roštové,
    - práškové,
      - granulární,
      - výtavné,
      - cyklónové,
    - fluidní,
  - kotle na kapalná paliva
  - kotle na plynná paliva

Určení účinnosti kotle a tepelných ztrát

Lze použít dvě metody určení účinnosti kotle :

- metoda přímá – vychází z definice účinnosti

$$\eta = \frac{\text{tepelný výkon kotle}}{\text{příkon tepla v palivu}}$$

- metoda nepřímá

$$\eta = 1 - \sum \text{poměrných tepelných ztrát}$$

20

Nepřímá metoda určení účinnosti kotle

$$\eta_V = 1 - \sum Z_i$$

Poměrné tepelné ztráty kotle i jsou

- k - fyzickým teplem spalin (kominová)
- sv - sdílením tepla do okolí
- CO - hořlavinou ve spalinách
- C - hořlavinou v tuhých zbytcích
- f - fyzickým teplem tuhých zbytků

} plynové kotle
} kotle na tuhá paliva

Nejvýznamnější je ztráta kominová, závisí na

- teplotě spalin za kotlem
- přebytku vzduchu ve spalinách za kotlem

21

■ Přímá metoda určení účinnosti kotle

- je poměrně jednoduchá, neboť vyžaduje minimální počet měřených veličin
- dobře aplikovatelná u plynových a olejových kotlů
- u kotlů na tuhá paliva je problém s měřením toku paliva
- podává jen všeobecnou informaci o účinnosti kotle
- nedostačující informace pro posuzování kvality provozu a zejména pak pro rozbor výsledků a návrh opatření

■ Nepřímá metoda určení účinnosti kotle

- u kotlů na tuhá paliva poskytuje přesnější výsledky a podrobnější informaci o provozních vlastnostech kotle

22

Parametry kotlů

Parní kotel je charakterizován souborem těchto údajů:

- jmenovitý tepelný výkon v kW nebo MW
- jmenovitý hmotnostní tok vody nebo vyrobené páry na výstupu z kotle, kterého musí kotel dosáhnout v trvalém provozu při dodržení jmenovitých hodnot základních parametrů tj. tlaku a teploty páry a napájecí vody při spalování projektovaného paliva,
- jmenovitý tlak
- jmenovitá teplota výstupní vody nebo páry
- jmenovitá teplota napájecí vody
- druh a vlastnosti paliva.

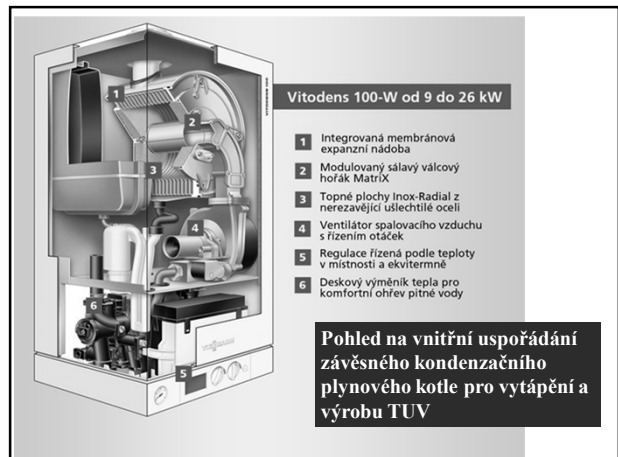
Typy teplovodních plynových kotlů

■ Teplovodní plynové kotle

Pracovním médiem je voda (nebo roztok nemrzoucí kapaliny), která se v kotli ohřívá na pracovní teplotu maximálně 115 °C. Pracovní tlak je stanoven výrobcem, u nižších výkonů bývá do 0,25 MPa, u vyšších až 0,6 MPa. Vyrábějí se ve výkonech od 8 do 3500 kW (výjimečně i vyšší). Určeny jsou normou ČSN 07 0240.

■ Horkovodní plynové kotle

Slouží k výrobě horké vody o teplotě přes 115 °C při tlaku nad 0,17 MPa. Vyrábějí se v širokém výkonovém pásmu od 1 do stovek MW a v rozsahu tlaku vody na výstupu z kotle od 0,9 do 7,0 MPa. Typy a základní parametry jsou určeny normou ČSN 07 0021.

Plynové kondenzační kotle

Princip činnosti

- u klasických a nízkoteplotních kotlů se latentní kondenzační teplo vodní páry nevyužívá
- ochlazením spalin pod teplotu rosného bodu nastává kondenzace vodní páry
- při kondenzaci se získává skupenské teplo, které lze využít
- stupeň kondenzace je úměrný podchlazení spalin pod teplotu rosného bodu

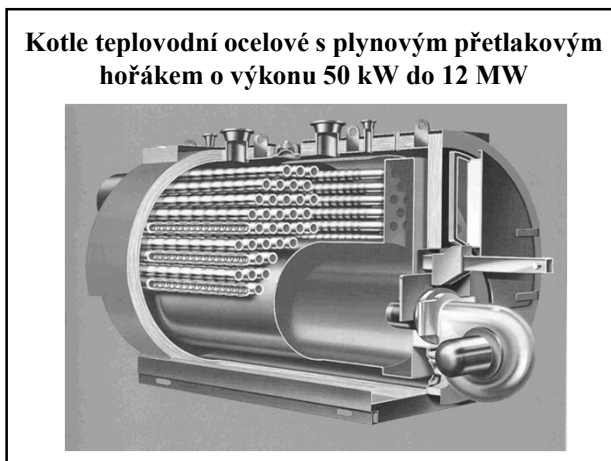
27

Plynové kondenzační kotle

Energetická bilance

- příkon kotle a tedy i účinnost se vyjadřuje z výhřevnosti paliva
- výhřevnost nezahrnuje kondenzační teplo vodní páry
- kondenzací lze část latentního tepla získat => účinnost kotle může vyjít větší než 100 %

28

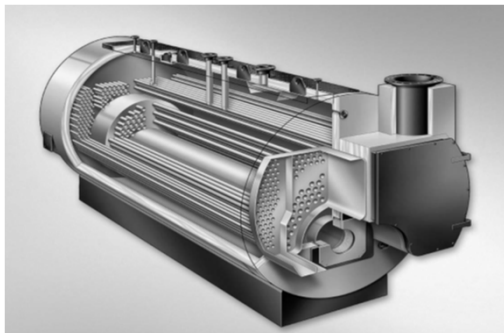

Typy parních kotlů

Základní dělení

- podle parametrů páry
  - kotle na sytou páru - určeny především pro dodávku technologické páry
  - kotle na přehřátou páru - určeny především pro výrobu páry k pohonu parních turbín
- podle provedení výparníku
  - kotle velkoprostorové
    - vhodné pro menší výkony a nižší parametry páry
    - palivem je obvykle plyn nebo olej
  - kotle vodotrubné
    - vhodné pro větší výkony a vyšší parametry páry
    - pro všechny druhy paliv

Plynový kotel na sytou páru pro výkony do 20 t/h

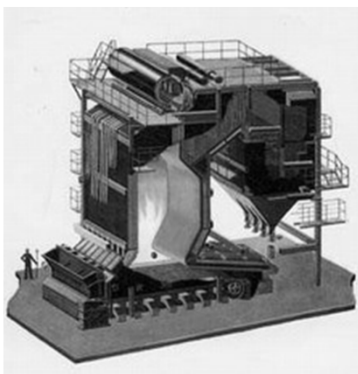

31

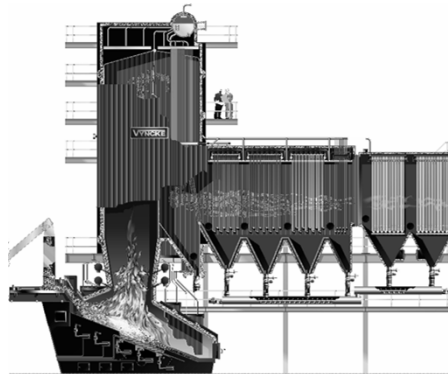
Vodotrubné kotle na tuhá paliva dělení podle typu spalovacího zařízení

- roštové,
- práškové,
  - granulační,
  - výtavné,
  - cyklónové,
- fluidní
  - se stacionární fluidní vrstvou
  - s cirkulující fluidní vrstvou

Roštový parní kotel na uhlí

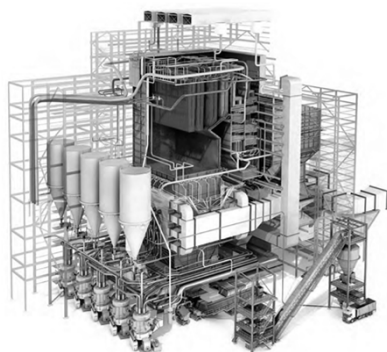

Roštový kotel na spalování biomasy

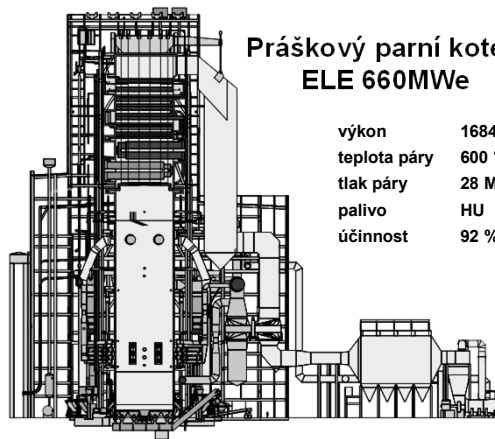
34

Parní kotel na práškové uhlí

35

Práškový parní kotel ELE 660MWe

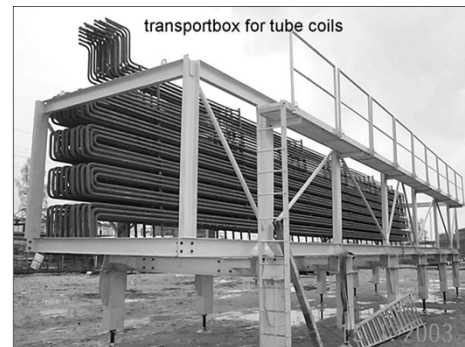

výkon	1684 t/ht
teplota páry	600 °C
tlak páry	28 MPa
palivo	HU
účinnost	92 %

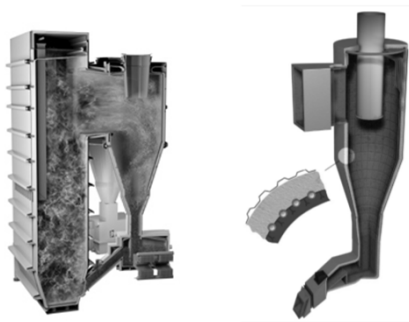
Deskový přehřívák na závěsích

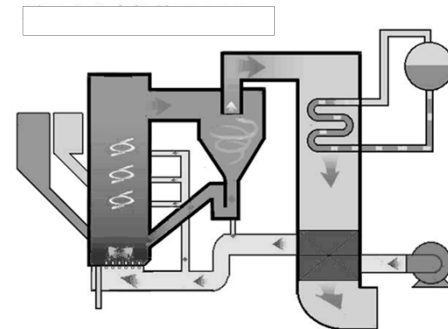
Trubkový svazek

Ohniště kotle s cirkulující fluidní vrstvou s odlučovacím cyklonem

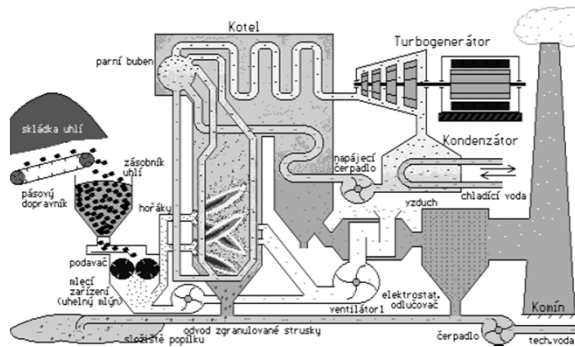

Ohniště kotle s cirkulující fluidní vrstvou s odlučovacím cyklonem

40

A co dál s teplem ve formě páry?

41

<http://www.energetika.cvut.cz>

